

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ BETÄNKANDET STATENS ANSVAR FÖR SKOLAN, SOU 2022:53

Myndighetens är remissinstans för ovan rubricerade betänkande. Remissvaret är avgränsat till frågor som rör betänkandets jämställdhetspolitiska relevans.

Sammanfattning

- Jämställdhetsmyndigheten anser att utredningen bör kompletteras med att skolan är en viktig del av jämställdhetsarbetet samt att ett av de sex nationella jämställdhetspolitiska delmålen handlar om att uppnå en jämställd utbildning.
- En förenklad styrkedja, som presenteras i utredningens båda alternativ, kan tydliggöra skolans jämställdhetsarbete och genomförande.
- Myndigheten bedömer att frågor om skolsegregation också har bäring på kön, utöver socioekonomiska faktorer och etnicitet.
- För att möta skolans utmaningar med kompetensförsörjning bör det satsas på insatser för att uppnå en jämställd rekrytering.
- Utredningens förslag om ett nationellt elevregistersystem samt gemensamt antagningssystem kan utgöra ett underlag för könsuppdelad statistik, vilket främjar arbetet med en jämställd utbildning.

Synpunkter

Jämställdhetsmyndigheten delar regeringens bedömning att det finns behov av åtgärder för en mer likvärdig skola och välkomnar betänkandet. Vi anser att utredningen bör kompletteras med att skolan är en viktig del av det svenska jämställdhetsarbetet. Ett av de sex nationella jämställdhetspolitiska delmålen är att uppnå en jämställd utbildning. Målet handlar bland annat om att motverka könsskillnader i utbildningsval och att bryta könssegregation på utbildningsområdet, samt att förbättra studieresultat och minska könsskillnader både i studieresultat och i övergång till högre studier.

Myndigheten anser att utredningens avgränsningar gör det är svårt att bedöma hur utfallet av de två alternativen kommer att påverka jämställdheten i skolan i form av faktiska studieresultat, elevhälsa eller könsbundna studieval. Utredningen berör dock

en rad andra aspekter som påverkar jämställdheten men som inte skrivits fram i utredningen. Myndighetens synpunkter över dessa presenteras nedan. Remissvaret är disponerat efter utredningens rubriknivå.

11. Alternativ 1 - Ett nytt statligt skolsystem och 17. Alternativ 2 - Ett system där staten förstärker sitt ansvar

Jämställdhetsmyndigheten bedömer att skolans jämställdhetsarbete kan gynnas av en förenklad styrkedja vilket presenteras i utredningens båda alternativ. Dagens styrkedja innefattar många aktörer och varje aktör gör sin tolkning av skolans jämställdhetsuppdrag; från regering, riksdag och kommun till läraren i klassrummet. Definitionen av centrala begrepp inom jämställdhetsarbetet varierar stort och inte sällan sker sammanblandningar mellan jämställdhetsuppdraget, likabehandlingsarbetet och andra delar av värdegrundsuppdraget.¹ Den långa kedjan har också resulterat i att jämställdhetsarbetet ges olika prioritet i olika delar av organisationen.² Ytterligare en utmaning med skolans jämställdhetsarbete i dess nuvarande form är att arbetet ofta sker i projektform och initieras från olika aktörer. Detta skapar en ryckighet i styrningen och en otydlighet för de som ska genomföra satsningarna. Vi anser därför att en förenklad styrkedja, vilket föreslås i utredningens båda alternativ, kan underlätta skolans jämställdhetsarbete genom att skapa kontinuitet och tydligare styrning.

Myndigheten instämmer i utredningens förslag om att kapacitetsstödet till skolan bör stärkas. Vi vill tillägga att ett sådant samlat stöd också kan innefatta ett stöd till skolornas jämställdhetsarbete. Skolor har idag varierande resurser att arbeta med skolans jämställdhetsuppdrag. Ett samlat kapacitetsstöd till skolan kan därför skapa mer likvärdiga förutsättningar för skolor att arbeta med jämställdhet.

12.1.2 Staten bör ta ett större ansvar för planering och dimensionering av skolsystemet och 17.2 Statligt systemansvar för skolan

Vi instämmer i utredningens bedömning att elevers rätt till ett allsidigt utbildningsurval behöver stärkas och att skolsegregationen motverkas. Jämställdhetsmyndigheten anser att det inte enbart finns faktiska utan också informella hinder för elevers tillgång till ett allsidigt utbildningsurval. Jämställdhetsmyndighetens rapporter visar att utbildningsvalen är tydligt könsuppdelade i hela utbildningssystemet och att könssegregeringen i utbildningen har konsekvenser för arbetsmarknaden och den ekonomiska jämställdheten senare i livet.³ Det nuvarande skolvals-systemet har bidragit till att förstärka och reproducera könssegregerade utbildningsval. Forskningen visar att skolornas marknadsanpassning och konkurrens om att attrahera elever till utbildningarna har påverkat utbildningarnas utformning och programmens specialiseringar vilket resulterat i mer könsspecifika program. Skillnaden mellan flickors och pojkars val har som en följd av detta ökat.⁴ Resultaten understryker vikten av insatser för att motverka de könsbundna utbildningsvalen för att främja flickor och pojkars tillgång

¹ Skolinspektionen 2016, 2020 och 2021.

² SOU 2010:99; U2014:06.

³ Jämställdhetsmyndigheten 2022:4.

⁴ Jämställdhetsmyndigheten 2022:4.; Mellen & Angervall, 2019.

till ett allsidigt utbildningsurval. Vi menar att elevers rätt till en jämställd utbildning bör vägas in i bedömningen av likvärdighetsaspekter, till exempel genom att ålägga huvudmännen ett större ansvar för att motverka könsbundna studieval.

12.1.2 Staten bör ta ett större ansvar för planering och dimensionering av skolsystemet och 17.2.2 Systemansvaret bör få en delvis annan utformning i detta alternativ

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens bedömning om att det finns ett behov av en bättre samordning och uppföljning av skolplaceringar och jämlik resursfördelningen. Vi anser att det nationella elevregister för både grundskola och gymnasieskola som presenteras i utredningen också kan utgöra ett viktigt underlag för att följa upp negativa könsskillnader, exempelvis när det gäller omfattande frånvaro. Skolinspektionens mätning av omfattningen av ogiltig frånvaro i grundskolan visar att upprepad ströfrånvaro är vanligare bland pojkar än bland flickor. Det är också vanligare att pojkar har ett åtgärdsprogram än flickor.⁵ I betänkandet *Att vända frånvaro till närvaro – en utredning om problematisk elevfrånvaro* konstateras att en bättre möjlighet att följa upp och åtgärda omfattande frånvaro skulle gynna både pojkar och flickor. Vi anser i linje med denna slutsats att en förbättrad statlig samordning kan bidra till den jämställdhetspolitiska målsättningen om att flickor och pojkar ska ha samma villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

När det gäller att utreda förutsättningarna för ett nationellt elevregister till gymnasieskolan vill Jämställdhetsmyndigheten understryka vikten av att ha ett könsperspektiv. En sådan utredning kan även ta fasta på hur registret skulle kunna användas för att främja arbetet med det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning. Tillgången till könsuppdelad statistisk utgör en viktig grund för möjligheten till att identifiera och följa upp problematiska könsmonster och brister i likvärdighet. Även vad gäller arbetet med det sjätte delpolitiska delmålet att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor har myndigheten i rapporten *Bortförda barn och unga* i samråd med Skolverket föreslagit att skolan ska föra statistik över barn som tas ur skolan.⁶ En framtida utredning av ett nationellt elevregister på grund- och gymnasienivå bör även utreda om registren kan användas för inrapportering av bortföranden/ofrivilliga utlandsvistelser, i syfte att kartlägga omfattningen.

12.1.2 Staten bör ta ett större ansvar för planering och dimensionering av skolsystemet

Utredningen adresserar behovet av statistik gällande barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet. I arbetet med att ta fram ett sådant förslag vill vi understryka vikten av ett könsperspektiv. Exempelvis är pojkar mer utsatta för utvecklingssvårigheter och neuropsykiatriska symtom och diagnostiseras oftare med neuropsykiatriska diagnoser.⁷ Forskning visar samtidigt att normerna kring kön leder till att flickor med neuropsykiatriska

⁵ SOU 2016:94 *Saknad Uppmärksamma elevers frånvaro och agera! Att vända frånvaro till närvaro – en utredning om problematisk elevfrånvaro*. Se även *Nationell kartläggning av elevfrånvaro*. Skolverket 2021:10.

⁶ [Bortförda barn och unga \(jamstalldhetsmyndigheten.se\) Rapport 2022:25](https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/Rapport%202022%3A25).

⁷ Jämställdhetsmyndigheten 2021:2, bilaga 3; Barnombudsmannen 2015 Temarapport Max18 <https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/publikationer/konsskillnader-i-skolresultat-och-psykisk-ohalsa.pdf>; Folkhälsomyndigheten 2018

funktionsnedsättningar riskerar att underdiagnostiseras eller att diagnostiseringen fördröjs.⁸ I enighet med Agenda 2030 så ska alla könsbaserade skillnader i tillgången till utbildning avskaffas och alla, inklusive personer med funktionsnedsättning, måste ges likvärdig tillgång till alla utbildningsnivåer och möjlighet till livslångt lärande.

18.2.4 Ett starkare statligt ansvar för kompetensförsörjning och professionsutveckling kan påverka undervisningens kvalitet och läraryrkets attraktivitet

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens bedömning att läraryrkets attraktivitet behöver höjas för att möta skolans framtida utmaningar med kompetensförsörjning. I sammanhanget vill vi lägga till att grundskolläraryrket idag är ett kvinnodominerat yrke då drygt 75 procent av landets lärare i grundskolan är kvinnor.⁹ Att göra läraryrket attraktivt för män, likväl som kvinnor, kan därför bistå arbetet med kompetensförsörjning till skolan.

Myndigheten instämmer i utredningens analys om vikten av att stärka yrkets professionalism, arbetsmiljö och status för att öka yrkets attraktivitet hos både män och kvinnor. Utöver detta vill vi lägga till behovet att motverka andra hinder för en jämställd rekrytering. Våra rapporter och tidigare forskning visar bland annat att könsstereotypa normer och förhållningssätt till olika ämnesområden samt uppfattningar om den egna förmågan grundläggs i tidiga åldrar i skolan. Detta har i sin tur påverkan på studie- och yrkesval. Insatser för att rekrytera män till läraryrket på lång sikt kan därför behöva beakta könsmonster i hela utbildningssystemet tillsammans med åtgärder som förändrar yrkesrollen i sig.¹⁰ För vidare läsning se Jämställdhetsmyndighetens rapport *Val efter eget kön* samt Jämställdhetsmyndighetens avrapportering av uppdraget *Förutsättningar för jämställd rekrytering till välfärden* (rapporten publiceras i april 2023).¹¹

För Jämställdhetsmyndigheten

Lena Ag
Generaldirektör

Julia Hugoson
Eleonora Stolt
Jakob Lindahl
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har avdelningschefen Peter Vikström och chefsjuristen Anna Tingbäck deltagit.

Jämställdhetsmyndigheten 2021:2, bilaga 3 [Psykisk ohälsa hos ungdomar och unga vuxna \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#).

⁹ Skolverket, publicerad i SCB Jämställdhet.

¹⁰ [Val efter eget kön \(jamstalldhetsmyndigheten.se\) Rapport 2022:4](#).

¹¹ [Val efter eget kön \(jamstalldhetsmyndigheten.se\) Rapport 2022:4](#). Förutsättningar för jämställd rekrytering till välfärden (rapporten publiceras i april 2023).